

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Павлина Григорова Кънчева
(Медицински университет – София, Департамент по езиково обучение и спорт,
член на Научно жури със заповед № РД-38-174/21.03.2025 г.,
на дисертацията за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
и прилежащите ѝ материали на тема:

„Типологически характеристики на езиковата ситуация в град Пловдив“

от Димитрия Ангелова Маринкова,
редовен докторант по професионално направление 2.1. Филология (Български език –
Социolingвистика) в Софийски университет „Св. Климент Охридски“,
Факултет по славянски филологии, Катедра по български език, София, 2025.

Научен ръководител: проф. д.н. Красимира Алексова,
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Дисертацията е в обем от 278 страници. Състои се от Увод, три глави, Заключение, Литература, Публикации по темата на дисертационния труд, Научни приноси на дисертационния труд.

В **Увод** Димитрия Марикова представя параметрите на дисертационния си труд: обект на изследване – езиковата ситуация в град Пловдив, предмет на изследване – нейните типологически особености с отчитане на динамиката на езиковото многообразие, социокултурните фактори, комуникативните практики и историческия развий на града. Основната цел на труда е да изследва и класифицира по значими типологически признаци езиковата ситуация в град Пловдив. Формулирани са шест задачи за постигането на целта. Авторката представя методологията на изследването си като основаваща се върху комбиниране на теоретични и емпирични методи и подходи, за които дава кратка информация и представя накратко структурата на труда.

В **първа глава** под заглавие „Основни понятия и термини, необходими за дефиниране от социolingвистична гледна точка на понятието *езикова ситуация*“ докторантката прави подробен литературен обзор на разбиранията, главно в българското езикознание, на значителни за социolingвистиката въпроси, като: отношенията между националния език, официалния език и книжовния език; същността на понятието *книжовен език* от гледна точка на теорията на книжовните езици; диференциалните признаци на книжовния език, понятията *книжовна норма* и *кодификация* от социolingвистичен аспект; социolingвистична интерпретация на формите на съществуване на българския език. Маринкова изтъква, че относно понятието „езикова ситуация“ се придържа към модела на М. Виденов и Б. Байчев, разработен в техни общи и индивидуални трудове в края на 80-те и началото на 90-те години на XX в., и по-конкретно към т.нар „езикова триглосия“, описана от М. Виденов през 1990 г. Литературният обзор обхваща и други, дискутирани в българската социolingвистика понятия – градски говор, мезолект, акролект, койне; въпроса за отношението между понятията диглосия и билингвизъм във връзка с различни видове езикови ситуации. Цитирайки Виденов, докторантката включва в обзора си идеите за диглосията на Ч. Фъргюсън и Дж. Фишман. Основавайки се също на трудовете на М. Виденов, Маринкова представя понятието езикова ситуация в неговата дискуссионна същност от втората половина на XX в, когато популярни у нас бяха идеите на редица руски учени като Швейцер, Николски, Аврорин и др. Относно езиковата ситуация Маринкова представя идеите и на други значими български трудове – статия на Т. Бояджиев (2008 г.); две статии на Кр. Алексова (2014, 2015 г.) и др. По отношение на типологическата характеристика на езиковата ситуация в град Пловдив Маринкова заявява предпочитание към класификационните критерии на В. Виноградов (1990 г.) и Н. Б. Мечковская (2000 г.), като ги представя подробно, вкл. и в табличен вид. За пълнота на изложението докторантката представя редица изследвания от български автори, посветени на езиковите ситуации в отделни населени места на България, както и на изследвания на

езиковата ситуация в други държави или региони из целия свят. Литературният обзор обхваща значителен брой източници и представя вярно и задълбочено основните възгледи и постижения на българската социолингвистика.

Във **втора глава** под заглавие „Типологически характеристики на езиковата ситуация в гр. Пловдив“ докторантката започва изложението си с литературен преглед на исторически, демографски, етнологични и културологични данни за развитието на града през Възраждането и след Освобождението с цел да представи хронологично съществуващото етническо и етноезиково многообразие, броя на използваните езици и динамиката в техните взаимоотношения като база за анализиране на съвременната езикова ситуация на Пловдив. За осъществяване на анализа на езиковата ситуация в града в най-ново време Маринкова прилага качествени, количествени и оценъчни типологически признаци (по В.Виноградов и Н.Б.Мечковская). Тя прави коментар на езиковата ситуация в града по признаците „степен на езиково разнообразие“ и „степен на етноезиково разнообразие“ и „относителна демографска мощност на езиците“, като използва статистическите данни (по последни преброявания на населението от 2001 г, 2011 г, и 2021 г) за „майчин език“, разглеждан в дисертацията като основен показател за езиково разнообразие. За изследване на съвременната езиковата ситуация в Пловдив по признаците „относителна комуникативна мощност на езиковите образувания“ и „брой на функционално доминиращите езици“ Маринкова провежда анонимно непредставително анкетно проучване. Изследването на езиковата ситуация в Пловдив по признаците „лингвистичен характер на езиците“ и „степен на генетична близост между езиците“ е базирано на генеалогичната и морфологичната класификация на езиците. Относно признака „юридически статус на езиците“ докторантката изтъква, че той се определя от конституционната регламентация на техните отношения. В хода на изложението са направени и изводите относно типологическите характеристики на езиковата ситуация в град Пловдив, които са основни за темата на дисертацията. Изводите са логически издържани и адекватни на приведените данни. В края на втора глава на дисертацията е включено анкетно проучване на нагласите на пловдивчани към езиците в градската езикова среда, вкл. мнението им за престижността на тези езици в сравнение с българския. По същество това е изследване на езиковите атитюди. Към този тип изследвания социолингвистиката проявява голям интерес. Резултатите от изследването на атитюдите са представени по подходящ начин чрез графика и с богат коментар.

В **трета глава** под заглавие „Емпирично изследване на основни социолингвистични променливи в рамките на а-формацията в съвременната пловдивска езикова ситуация (с оглед на българския език)“ обект на изследване са некодифицирани варианти на социолингвистични променливи, които са основни и репрезентативни на речевото поведение на пловдивчани. Като теоретична база на това изследване Маринкова възприема понятията „социолингвистична променлива“ и „социолингвистичен маркер“. Относно първото понятие тя привежда идеите на Кр. Алексова (2016 г.) включително и с коментарите, които Алексова прави на теорията на У.Лабов. По отношение на второто понятие – социолингвистичен маркер, Маринкова се позовава на М. Виденов (1998 г.), но цитира и съпоставката на Алексова (2016 г.) между вижданията на У. Лабов и М.Виденов. Базирайки се на тези ключови идеи, Маринкова реализира оригинално решение да изготви обобщен обзор на социолингвистични променливи с варианти, характерни за източнобългарските говори и отличаващи се от кодифицираната норма, като извлича данни от трудове на български учени и ги систематизира в таблица. Извън таблицата остава трудът на Г. Карабелова (1995), който докторантката разглежда отделно в подробности. За емпиричното си изследване Маринкова извличва 12 социолингвистични променливи, които са приложени за изследването на речта на 69 информатори, представени чрез социално-демографските си характеристики. Изследването е проведено чрез познатите и прилагани в българската социолингвистика методи на включеното наблюдение и четене на текст пред т.нар. „открит“ (явен) микрофон, което обезпечава информация за контекстуални стилове. Резултатите от изследването – данни за варирането на кодифицираните и некодифицираните

варианти на социолингвистичните променливи, са представени подробно за всяка променлива чрез описания и в табличен вид, след което са дадени обобщените резултати.

В *Заключение* Маринкова дава обобщение на типологическите характеристики на езиковата ситуация в град Пловдив в табличен вид и формулира генералните изводи на изследването. Изводите са верифицирани от ясно представената методика за събиране и анализиране на емпиричния материал във втора и трета глава на дисертацията и от стриктното придържане към утвърдени научни теории в съвременната социолингвистика, представени в първа глава.

В *Литература* използваните източници са разделени според техните жанрови характеристики с отделна номерация, което намирам за недобро решение, тъй като затруднява библиографските справки за авторите и възможността за преценяване на общия брой на цитираните трудове.

Към прилежащите материали на дисертацията е представен Автореферат, който съответства на съдържанието на дисертацията. Представени са също 4 публикации (една от тях под печат), които са по темата на дисертацията и научните приноси на дисертацията, изтъкнатите от докторантката, с които аз се съгласявам по същество.

В заключение бих искала да изтъкна следното:

1. Дисертацията на Димитрия Маринкова е посветена на езиковата ситуация на град Пловдив – научен проблем, който отдавна очакваше обстойно и задълбочено социолингвистично изследване. Освен това тя се занимава с типологията на голям градски терен, което е изследвано по-малко у нас. С оглед на това намирам дисертацията за новаторско научно постижение.
2. Докторантката успешно съчетава комбиниране на теоретични и емпирични методи чрез задълбочен анализ на научна литература, на която тя не само се базира, но и извлича данни от нея за осъществяване целите на изследването си.
3. Задълбочено са изследвани литературни източници от различни научни области – общо езиковедие, социолингвистика, история, демографска статистика и др., които са цитирани напълно коректно според правилата. Вклиняването в текста на онлайн линкове към част от цитираните трудове намирам за добро решение. Положително е, че се дава предпочитание и акцент на трудовете на голям брой български учени.
4. В изложението проличават добри научни познания и широка обща култура на докторантката, успешно приложени в разработването на темата на дисертацията.
5. Като критична бележка посочвам неудовлетвореността си от ненужното, според мене, изключително подробно преразказване на голям брой научни трудове и препоръчвам при следващо представяне на текста на дисертацията да се постигне в по-висока степен компактно и целенасочено изложение. На редактиране в същия дух следва да се подложат и научните приноси на дисертацията, изброени от докторантката, които могат да бъдат сведени до 4-5.
6. С оглед на новаторските методологически подходи на авторката и ценността на изводите препоръчвам дисертационният труд на Димитрия Маринкова, след подходящо редактиране, да бъде публикуван като монография.

В резултат на всичко изтъкнато по-горе, изразявам твърдото си убеждение, че дисертационният труд на Димитрия Ангелова Маринкова, редовен докторант по професионално направление 2.1. Филология (Български език – Социолингвистика) в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по славянски филологии, Катедра по български език, притежава необходимите качества и като член на Научното жури убедено гласувам с „ДА“ за присъждане на Димитрия Ангелова Маринкова образователната и научна степен „доктор“.

ДАТА: 31.05.2025 г.

ПОДПИС:
(Доц. д-р Павлина Кънчева)